

A REFORMISKOLA.

ÍRTA:

GYULAI ALADÁR.

ÁTDOLGOZOTT KÜLÖNLENYOMAT AZ ELSŐ MAGYAR ORSZ.
GYERMEKTANULMÁNYI KONGRESSZUS NAPLÓJÁBÓL.

(A MODERN NEVELŐ ISKOLÁK.)

BUDAPEST,
FRITZ ÁRMIN KÖNYVNYOMDÁJA.
1913.

A különféle nevek alatt Európa és Amerika minden művelt államában található modern nevelő iskolák létesítésének oka szoros kapcsolatban van a városi iskolának mindama káros hatásaival, melyeket mindazok, akik iskolapolitikával foglalkoznak, tanítanak vagy a gyermekeket iskolába küldik, sokkal jobban ismernek, hogysen azokat itt részletezni kellene. Ezzel szemben ezek a szabad területen épült, napfényben ragyogó modern nevelőintézetek, melyek Angliából mintegy 25 évvel ezelőtt indultak hódító útjukra, gyönyört, egészséget árasztanak maguk körül. Ahol erdők, mezők, hegyek találkoznak, folyók, tavak partján, a hazai történelem valamely emlékezetes helyén, egy-egy régi kastély, vagy stílszerű új épület szolgál a modern nevelő iskoláknak otthonul. Az épületeket hatalmas parkok övezik, távolabb a gazdasági épületek nyúlnak el. Végül terjedelmes szántóföldek, gazdasági és virágos kertek egészítik ki ez intézetek külső képét. Ebben a természeti és a rendszerint választékos emelkedett szellemi környezetben látjuk az emberi erőknél kívánatos növekedését és virulását, az ifjú léleknek erős jellemmé fejlődését, ideális harmóniában. A nevelésnek igazi oázisai ezek, ahol maga a talaj, a levegő s az egész környező természet a nevelés tényezőjévé válik, szemben a kaszárnyyszerű internátusi étellel.

Nagy jelentőséget tulajdonít e reformiskoláknak a modern orvosi tudomány. Az iskolaorvosi intézmény életbeléptetése óta ismerjük csak igazán azokat a veszedelmeket, amelyek az iskola levegőjében, bútorai-ban, a tömegtanításban, a beteg gyermeknek az egészséggel való érintkezésében rejlenek. Mennyivel mások a „szabad lég” iskolái! Míg a városi iskolákban az orvosi vizsgálatok sok százezer betegséget előidéző baktériumot állapítanak meg, a reform-nevelőintézetek a tanulóknak csekély számát is véve, továbbá, mivel csak egészséges gyermekek számára vannak, az iskolai higiéné legmagasabb fokán állanak. Hiszen minden orvosi vizsgálat nélkül is könnyen elképzelhető, hogy milyen lehet egy olyan osztályteremnek levegője, melyben 60-70 gyermek lélegzik, maga a test s esetleg a nedves ruhák párolgást idéznek elő, az osztályok ki- és bevonulása a tanítási idő folyamán ismételt felveri a padozat porát. A tanulók vérszegénységéhez és idegbetegségéhez hozzájárul tehát magának a városi iskolának hiányos, veszélyessé válható higiénéje.

A tanulók korát illetőleg tudnunk kell, hogy reformiskolák részben 6 éves kortól 18 éves korig, egyesek csak a gyermek 10-ik életévétől nyújtanak oktatást és nevelést. Többnyire 10 éves korig a leányokat, rendszerint a fiúgyermekek testvéreit is befogadják. Vannak azon-

ban intézetek kizárólag leányok részére. Ilyen a Zülliehu melletti Deutsches Land-Erziehungsheim. Egyes intézetekben a koedukáció a tanulók korára való tekintet nélkül végre van hajtva. Ilyenek a „Bedales School” Angliában és néhány svájci iskola. Általában a koedukációval a reformiskolák mindjobban megbarátkoznak. Kísérletek folynak többfelé, amelyeknek eredménye újabb biztosításul szolgál a fiúk és leányok együttes nevelésére, különösen az alsóbb osztályokban.

A reform-iskolák három eszmét valósítottak meg a nevelésben: a természethez való visszatérést, az egyéniségnek és a tanuló aktivitásának elvét. Ezek által szoros kapcsolatban vannak a gyermektanulmánnyal. Az egyéniség és a munkáltató iskola ugyanis a gyermektanulmánnyal tör magának utat a modern neveléstudományba s ennek gyakorlati alkalmazása sehol sincs és nem is lehet meg olyan mértékben, mint a reformiskolákban.

A modern reformiskolákban (*New School, École Nouvelle, Land-erziehung sheim*) a testi nevelés, az oktatás, az erkölcsi nevelés valóságban harmonikus egységbe olvad. Éppen ez az egység adja meg ezen új iskoláknak s szervezetüknek sajátos jellegét és ez egységből fakadnak azok a nagy eredmények, melyeket *Forel* előadásaiban és könyveiben nem tud eléggé dicsérni. *)

A testi nevelés főelveit a következőkben soroljuk fel: a napi étrend, a munka és pihenés idejének szabályozása; egészséges táplálkozás, a gyermekkorban ártalmas fűszeres ételeknek és főképen szeszes italoknak teljes kizárása; higiénikus ruházkodás, mely eléggé szabad mozgást enged s a levegőtől sem zárja el a testet. Sarkalatos elv a szabadban való oktatás s távoltartása az osztályban való tanítás összes káros következményeinek; a tanterv és órarend megállapításánál az élettani szempontok szabnak irányt; levegős hálótermek, naponta fürdés és a testnek alapos lemosása; a feltétlen tisztaságra való szoktatás; az* egészségápolás elveinek és módjainak, az emberi test szervezetének megismertetése természettudományi és élettani alapon; a test aránylagos fejlődését előmozdító minden sportnak intenzív gyakorlása, rendszeres testedző (svéd) torna; fizikai munka műhelyekben, kertekben, szántóföldeken; kirándulások és gyaloglások. Általában a testi nevelést

*) „A lélektanilag képzett pedagógusnak valóságos felfrissülést nyújt a L.-ek nevelésénél való jelenlét Hanbindaban (Thüringia) vagy Glarisegben, Steckhorn mellett, a Boden-tónál. A gyermekek lelkesedéssel vannak eltelve iskolájuk iránt, ők tanítóiknak társai és barátai. A test edzése, az értelem és ítélőképesség képzése együtt járnak a kedély és az akarat nevelésével. A gyermekek kezébe nem száraz tankönyveket adnak, hanem megismertetik őket a legnagyobb írók műveivel, amelyekből nem csak tudást, hanem ösztönzést és lelkesedést merítenek. Életörömüket nem teszik tönkre nyomasztó iskolai feladatokkal és a vizsgálatok fenyegető eshetőségeivel, hanem ellenkezőleg azzal fo sózzák, hogy amit tanulniok kell, amennyire lehet, átéltetik velük.” (Die natuelle Frage.)

Forelnek még egy kiváló munkájára utalok: *Hygiene der Nerven und des Geistes*, amelyben részletesen foglalkozik a Landerziehungsheimekkel.

előmozdító tényezők sorában jelentékeny szerep jut a térnek és a levegőnek.

Mindezt egybeolvastva a didaktikával és az etikával, valóban a testi nevelés összes feltételei ideális módon harmonizálnak és könnyen érthetővé válik, hogy ezekből a nevelő intézetekből csak edzett, erős lélekkel és egészséggel megáldott, munkabíró ifjak kerülnek ki az élet küzdési terére, ahol sokszor van alkalmunk tapasztalni, amint a mai iskola kitűnő tanulóit elsodorja az áradat a kenyérért való kíméletlen harcban.

A reformiskolái oktatásnak egyik jellemző vonása, hogy a tanuló a maga kísérleteiből, tapasztalataiból és forrástanulmányaiából építi fel tudását. Érdeklődésből és kedvvel folyik minden munka. A tanító pedig munkatársa a tanulóknak és eközben szinte észrevétlenül irányítja természetadta képességeinek fejlődését. A technikai és természettudományi oktatás, valamint a humaniorák a jelenkor kulturájának megértésére vezetik a növendéket, aki erősebb izmokkal, frissebb és logikusabb elmével, több gyakorlati ismerettel lép ki az iskolából és nem áll az élet előtt azzal a tájékozatlansággal, amely a mai iskolából kilépő tanulókat jellemzi. A tanterv a reáliskolához áll közelebb. Rendkívüli gondot fordítanak a természettudományokra. A gyermeknek alkalmat nyílik egy vagy két modern nyelv elsajátítására, míg a holt nyelvek háttérbe szorulnak. A művészeti tárgyak a reformiskolák tanterveiben szintén kiváló helyet foglalnak el. A kötelező tárgyak mellett egész sor rendkívüli tárgy egészíti ki a tanulmányokat. Az életben annyira szükséges kézi ügyességeket a tanulók kitűnően fölszerelt műhelyekben és laboratóriumokban sajátítják el. Valósággal az élet iskolái ezek, amelyekben gépek zúgnak, asztalos, fazekas, lakatos, szabó, szusterműhelyekben serényen folyik a munka, marconigrammokat küldenek világgá, a sejtek szaporodását, a tífusz bacillusait vizsgálják, míg kinn a földeken tanárok és tanulók versenyt dolgoznak.

A reformiskola felhasználja a metodika legmodernebb eszközeit és legfinomabb fogásait. A laboratóriumok fel vannak szerelve tökéletes eszközökkel, vannak természetrajzi, fizikai, vegytani és művészettörténeti gyűjteményeik. Ezekhez járul tudományos és szépirodalmi könyvtár, zeneterem. A szemléltető oktatás az egész vonalon végre van teljesen hajtva. A reformiskolák a tanórák redukálására is törek-szenek. A rendes heti óraszám 24-et nem haladja meg. Emellett vannak fakultatív órák azok részére, akik valamely irányban akarják magukat továbbképezni. A reformiskolák nem részesítik előnyben a szak-tudósokat. Tanítói önként, lelkesedésből és odaadással vesznek részt ebben a munkában, melyben a tudós professzornál sokkal nagyobb szerep jut a gyermekbarátoknak.

Az erkölcsi nevelésnek célja független, de cselekvéseiben a felelősség tudatával bíró egyéniség képzése. A jellemképzés a tanítványnak a nevelőhöz való feltétlen bizalmán alapszik. A következetes vezetés szigorát enyhíti a látható és a gyermek részéről megérzett jóakarát, így lehetséges a reformiskolákban, ahol a tanítvány és tanító állandóan egymás mellett él, hogy a nevelő, mint idősebb jóbarát, eti-

kailag hatással van növendékére és az élet dolgairól való beszélgetéseivel életismereteit gyarapítja.

Az annyira fontos felügyelet a gyermekek rossz szokásai felett, különösen nemi tekintetben, itt, ahol állandóan új és erős képzetek foglalkoztatják őket, a rendszeres és jótékonyan fárasztó fizikai munka végeztével, az izgató, fűszerezett ételek és szeszes italok mellőzése, a nyugodt, mély alvás biztosítása folytán soha sem talált megütközésre okot. A fiatalság állandó cselekvő elfoglaltságot kíván, ezért a városi gyermek erkölcsi és jellembeli hibáinak nagy része származik az unalomból, melyet a reformiskolák növendékei nem ismernek. Ehhez az életmódhoz járul a természetes, elfogulatlan viselkedés. „Ott (a Land-erziehungsheimekben) a szexuális kérdést tisztességesen, mint valami természetes és magától értetődő dolgot, nyíltan kezelik. Nincs egyáltalában internátus, amely ebben a tekintetben hasonló kedvező eredményeket tüntetne fel.”*) Nem kevésbé kedvező erre nézve a nagyvárosi élettől való távolság és az a körülmény, hogy a szennyirodalom termékei a L. falai közé nem talál utat. De a legfőbb biztosítékot nyújtja az életbe kikerülő növendékek számára a jellemképzés, az önérzet és önmegbecsülés fejlesztése.

A szociális érzésnek nevelését előmozdítja az a közösség, amelyben a tanítók és tanítványok egymással élnek. Az egésznek jólétéhez minden egyesnek hozzá kell járulnia, akár játékról, akár komoly dologról van szó. Nagy gondot fordítanak a rendszeret elsajátítására és az időnek jó felhasználására való nevelésre. Az iskola-birtok kibérbélt állam, a tanuló benne az iskola polgára, jogokkal és kötelességekkel. A tanuló monarchiában él, melynek feje az iskola vezetője, miniszterei a tanítók, míg a személyzet képviseli a munkáselemet, amellyel való érintkezés a munkaadók és munkások viszonyát ismerteti meg a növendékkel, aki ezáltal a modern világnak talán legfontosabb gazdasági és társadalmi kérdésébe nyer betekintést. Nem játék, az élet komoly valósága az iskolaállam, amelyben mindenki az egész javáért dolgozik, a gyermek ismeri a mindennapi megélhetés és a jövő boldogulás gondjait. Az idősebb tanulók már felelősségteljes tisztségeket viselnek, mint kezelőtisztek, gazdasági felügyelők, közmunkák tervezői és vezetői. Az „állam”-ban a prefektusok „a nép” képviselői, ők gondoskodnak a rend fenntartásáról, tanácsadói az igazgatónak és a tanítóknak. Maguk a tanítók és a tanulók tapasztaltabb barátai, akik a tanulásban, a játékban, a műhelyben és a mezei munkában egyaránt mellettük állanak.

Havonként az iskola polgárai összegyűlnek, hogy egy-egy erkölcsi kérdést, valamely közös ügyet megvitassanak. Parlamentté alakulva, komolyan folyik ilyenkor a tanítók részvételével a tárgyalás.

Ezen alapelvek ismertetésének előrebocsátásával nézzük, miként tölti a gyermek valamely napját egy reformiskolában. Kora reggel, télen

*) Természetesen minden reform-iskolában más-más rend uralkodik. Egyáltalában nem szabad azt gondolni, hogy a reform-iskolák egy kaptafára, vannak húzva, sablonosak.

*) Forel. Die sexuelle Frage.

7, nyáron 6 órakor megszólal a felkelést jelző harang. A nyitott ablakok mellett alvó tanulók hideg vízzel lemossák testüket, vagy egy tust vesznek a szabadban felállított készülék alatt. Alig egy negyedóra múlva a sorok futásra készen állnak. Ez 10-12 percig tart. Ennek befejeztével elköltik a frugális reggelit. Egy-egy tétel elmondása az erkölcs-tanból pótolja a reggeli imát. Reggeli után a tanulók maguk bevetik ágyaikat. Miután a hálósobákban mindent rendbe hoztak, a tantermekbe, vagy a szabadban kijelölt tanulóhelyekre vonulnak. Minden tanítási óra 45 perces. Rendszeresen délig tart a tanítás, közben van egy hosszabb szünet is, mely alatt a második reggelit (ozsonnát) szolgálják fel.

12 óra után következik az ebéd vagy a szabadban felállított asztaloknál, vagy a hatalmas ebédlő-teremben. A terem külsőleg egyszerű, de tiszta. Minden egyes asztalra virág van helyezve. Az étkezés nagy csöndben, nyugodtan történik. Az imát most is rövid erkölcsi tanítás helyettesíti. Az étkezés befejeztével a nevezetesebb napi eseményeket közli egy-egy tanító. Sokszor rövid megbeszélés követi az előadó szavait. Gyakran a napi események helyett felolvasások kerülnek sorra. — Az ebédutáni szünet a „kápólná”-ban, vagy egy terebélyes fa árnyékában gyűjti össze a gyermekeket, akiket társuk vagy néha tanítóik zenei és költői előadásokkal szórakoztatnak.

A délután a gyakorlati munkáé. Tanítók és tanulók munkaruhát öltenek magukra és elszélednek, beosztás szerint, a műhelyekbe, a földekre, a kertekbe és a gazdaságba. Mindenütt serény munka folyik víg szó mellett. A kitűzött munka befejeztével kis pihenő következik, azután vidám társas játék és sport.

Délután 5 óra tájban újra átöltözködnek a tanulók és elkészülnek másnapi tanóráikra vagy önállóan valamely tudományos munkával foglalkoznak. Hetenkint egy délután marad szabad időtöltésre, melyet különösen nagyobb kirándulásokra használnak fel.

Estebéd után családias körbe gyűlnek a Landerziehungsheim polgárai. Felolvasások, szavaltatok, színházi előadások, koncertek, idegen nyelvek gyakorlása egészítik ki a nevelőiskola munkáját. Az esti ima szép nyári estén a csillagos égbolt alatt Goethe, Schiller, vagy más nagy író remekművének felolvasásából áll.

A „kápólná”-ban az egyszerű asztalon, az „oltáron”, megférnek egymás mellett a biblia, a Korán. Goethe, Shakespeare, Carlyle és Ruskin.*) Az esti csöndben felhangzik a dal és magával ragadja a lelkeket. Az áhítatos percekben harmónia, szeretet olvasztja egyé tanítókat és tanulókat, mint egy család tagjait. Azután a hálótermekbe vonulnak, vagy a szabad ég alatt verik fel egyszerű sátraikat.

A reformiskolák tantervei közül] tájékoztatásul az ilsenburgi, haubindai és biebersteini intézetekéit ismertetjük. *Lietz* Herman a tanulmányokat két csoportba osztja: 1. humanistische Fächer, 2. realistische Fächer. Az I. főcsoport három kisebb csoportra oszlik: 1. Historisch-philosophische Fächer, 2. Kunst, 3. Sprachen. A II. főcsoport

*) Dr. W. Frei: Landerziehungsheime, 33. 1.

szintén három tagozatú: 1. Lehre vom Leben und von seinem Schauplatz, 2. Naturwissenschaft, 3. Mathematik. A tárgyak anyaga egységes kurzusokra vagy fokokra oszlik.

1. A történelmi és filozófiai csoport a történelmet és a vallástant foglalja magában. A történelemtanítás első kurzusában (sexta, quinta, quarta) a történelmi képek (anschauliche und packende geschichtliche Bilder) vannak előtérben. Célja a történelem iránt szeretetet ébreszteni. Érdekes, hogy a L.-ben kiinduló pontul a legújabb kor történelme szolgál. (II. Vilmos, I. Vilmos, III. Frigyes Vilmos, Nagy Frigyes.) A II. kurzust (untertertia, obertertia, untersecunda) a német nemzet története foglalkoztatja, még pedig az őskortól Bismarckig. A III. kurzusban foglalkoznak a tanulók (obersecunda, unterprima, oberprima) a világtörténelemmel, szinkronisztikus módon. A történelmi tanulmányokat a mai politikai, szociális és gazdasági élet tárgyalása zárja be. A tanulmányok alatt a tanulók magukra a történelmi forrásokra mennek vissza, azonkívül a kor irodalmi műveiből, életrajzokból, levelekből, sőt a kort jellemző költői művekből is olvasnak fel szemelvényeket.

A vallástörténet tanításában is a jelen valláserkölcsei és egyházi viszonyaiból indulnak ki, úgy, hogy a hármaskurzus parallel halad a történelem tanításának három kurzusával.

2. A tanterv a rajzot, művészetet a humaniorákhoz sorolja. Jellemző e tárgynak sokoldalúsága, amennyiben a modern rajztechnika minden ágát felöleli.

3. A *Lietznél* három élő és két klasszikus nyelvet tanítanak, az anyanyelvet 3, az idegen nyelveket 2 kurzusban. Az első magával az élő anyanyelvvél, a második annak szerkezetével, a harmadik az anyanyelv történetével foglalkozik. A tanterv a nemzeti irodalomon kívül behatóan foglalkozik a világirodalommal, figyelemre méltatva az irodalomnak jelen állapotát is.

A modern nyelvek közül az angolt és franciát tanítják két kurzusban. Az első fokozaton a nyelvi ismereteken kívül cél a mindennapi életnek, az ország történetének és földjének megismertetése. A második kurzus céljával a tanterv az idegen ország politikai és szociális viszonyainak ismeretét tűzi ki. Az irodalmi tanítás az idegen irodalmak remekműveinek olvastatásával kapcsolatos.

A fakultatív klasszikus nyelvek tanulása csak az obersecundában (középiskolai V. osztályban), a görögé az unterprimában (középiskolai VI. osztályban) kezdődik. Olvasmányul Nepos, Caesar, Tacitus, Ovidius, Horatius szolgálnak, a görögben Xenophon és Homérosz.

A II. főcsoport első része: Lehre vom Leben und von seinem Schauplatz három tárgyat foglal magában: a földrajzot, a biológiát és az egészségtant. Földrajzra és biológiára nagy gondot fordítanak. A földrajz tanítása az alapfogalmakból indul ki, nagy vonásokban Németország, Európa és a földgömb áttekintését adják, osztályonként mind behatóbban foglalkoznak az országgal, Európa és a többi világrészek leíró földrajzával, majd a fizikai földrajz és a geológia következik az untertertiában, a következő osztályban azután a matematikai földrajzot és a csillagászatot tárgyalják. Befejező stúdium a történelempolitikai földrajz.

Biológiából a tanterv az állati és növényi organizmus kísérleteken alapuló beható ismeretét írja elő. A nagyobb tanulók foglalkoznak fiziológiai anatómiával, kísérleti fiziológiával, összehasonlító embriológiával.

Az egészségtan nem külön tantárgy, hanem az első osztályokban négyhetenkint tartott felolvasások pótolják, a felsőbb osztályokban pedig állattani és kémiai előadások keretébe esnek. Az oktatás anyaga az emberi szervezet leírása, működése, az egészség ápolása, az első segítség, az alkohol és nikotin hatása az egészségre.

A második csoport tárgyai a kémia és fizika, amelyek minden osztályt foglalkoztatnak. A kísérletezésen kívül a kísérleti eszközök előállítása is lényeges követelménye a tantervnek.

A tanulmányok utolsó csoportja a matematika. Az alsó fok tanulmányainak célja a számtani mennyiségekkel való műveletek, a geometriai alapfogalmak. A II. fokon találjuk kitézve az elemi matematikát és ennek gyakorlati alkalmazását, a III. fok pedig a felsőbb iskolai matematikai tanulmányokra készít elő.

A Lietz tanterve gondos munka. Főcélja, hogy a tanulók csak fontos, szükséges tudnivalókat tanuljanak, másrészt, hogy az érdeklődés már az anyagnál fogva is biztosítva legyen. A heti óraszámok minimálisak, eloszlásukat a következő táblázatban szemléltetem:

Osztály	Történet	Vallás	Rajz	Német	Angol	Francia	Latin	Görög	Földrajz	Biológia	Egészségtan	Kémia	Fizika	Arithmetika	Geometria
VI.	3	2	3	6	—	—	—	—	2	3	*	1—2	5	*	
V.	3	2	3	6	—	6	—	—	2	3	*	1—2	4	2	
IV.	3	2	3	3	—	6	—	—	2	3	*	1—2	3	3	
IIIb	3	2	*	3	5	5	—	—	2	3	*	*	1	3	2
IIIa	3	2	*	3	5	5	2	—	2	3	*	1	2	2	3
IIb	3	2	*	3	6	5	2	—	2	2	*	2	2	2	3
IIa	3	2	*	3	5	6	2	2	—	2	*	2	3	2	3
Ib	3	2	*	3	5	6	2	2	1	1	*	2	3	2	3
Ia	3	2	*	3	5	5	2	2	—	1	*	2	3	2	3

* azt jelenti, hogy a heti órák száma nincs meghatározva.

Az 1913-ik évi országos Gyermektanulmányi Kiállítás VII. csoportja azokat az iskolákat mutatta be a magyar nagyközönségnek, amelyek modern reform-iskolák neve alatt lettek ismeretessé a pedagógiai irodalomban. A modern nevelő iskolák kiállításának ezen része magában foglalta az angol „New-School”-okat, a francia „École Nouvelle”-eket

és a németországi „Landerziehungsheim”-eket. A kiállítás anyagát a következő intézetek szolgáltatták:

Anglia: Abbotsholme, Bedales School; *Franciaország:* École des Roches, École de l'Île de France, École d'Aquitaine, Collège de Normandie; *Svájc:* École Nouvelle, Schweizerisches Landerziehungsheim; *Németország:* Deutsche Landerziehungsheime. Köztük a legtöbb figyelmet érdemelték a németországi intézetek, melyeknek igazgatója dr. Lietz 8 hatalmas méretű képes táblát küldött, melyek minden oldalról feltüntették a L.-ben folyó életet és munkát. Az intézetek tantervét és órarendjét is tanulmányozhattuk. A tanulók munkáiképen 16 rajz volt kiállítva, melyek könnyedségükkel és természeti hűségükkel váltak ki. A L.-ben külön ifjúsági folyóiratot adnak ki, ezek is érdeklődésre tarthattak számtal. *Beddie* intézete képekben, tantervekben a reform-iskolák nevelési ideáljaiban volt bemutatva. Egyike volt ez a csoport legértékesebb anyagának. Karakterisztikusak voltak és annál fontosabbak, mivel az Abbotsholme volt az első reformiskola, mely mintegy húsz éve nyílt meg. A *francia* modern reformiskola hasonlóan az előbbiekhöz, szintén teljes képet nyújtott. Számbelileg és tanulságos anyagukkal egyaránt kiváltak. Egészséges nevelés, lelki finomság és sok gyakorlati ügyesség jellemzi ezeket az iskolákat. Prospektusaiknak forgatása a nevelés ideálját rajzolja szemünk elé. Az egészségnek, a jellemnek és az értelemnek úgy kedvez itt minden és olyan összhangban van, amint a mai iskolai viszonyok között a nagyvárosokban sehol senki sem találhatja.

A magyar reformiskola ügye.

Nem sokkal később, a gyermektanulmányi kiállítás bezárása után, 1913 pünkösd hétfőjén a Társadalmi Múzeum tanácskozó-termében értekezlet gyűlt "össze, mely egy létesítendő magyar reformiskola ügyét tárgyalta. Az értekezlet elnöke Kemény Ferenc főreáliskolai igazgató, előadója Gyulai Aladár tanár volt. Az értekezlet magáévá tette a napirendre tűzött ügyet és előkészítő-bizottsággá alakult. Azóta ez a bizottság vezeti az előkészítő munkálatokat. A jelen tanulmány nem foglalja magában ezen bizottság végleg megállapodott programját és annak nem is akar elébe vágni. A mi célunk az volt, hogy felhívjuk a szakkörök, pedagógusok és orvosok figyelmét. De már ezzel, a tanulmánnyal is fordulni akarunk mindazokhoz, akik a mai iskola helyett olyan nevelő iskolát óhajtanak gyermekeink számára, amely távol a nagyvárosoktól, a szabad természetben egyéniségeket, éles eszű, erős akaratú, acélozott izmú, egészséges lélekkel és egészséges testtel megáldott ifjakat és leányokat nevel nem a múlt idők, hanem a való, jelen élet számára. Kezdve a nevelés munkáját a 6 éves kortól — fiukat és leányokat egyaránt felvéve — egész a 18 éves korig. Ehhez a nagy és szép eszméhez keresünk minél több jóakarót és munkatársat. Vajha sikerült volna ezeknek számát e tanulmánnyal gyarapítani!